

УДК 331.368

Г.П. Суркова, асп.

Кіровоградський національний технічний університет

Стан та напрями поліпшення підготовки фахівців з вищою освітою

У статті розглянуто основні аспекти сучасного стану підготовки фахівців з вищою освітою. Обґрунтовано принципові напрями удосконалення процесу підготовки кадрів у сфері вищої освіти. **вища освіта, фахівці з вищою освітою, якість освітніх послуг, оплата праці, вищі навчальні заклади**

За умов поступового переходу економік країн світу до постіндустріальної моделі, особливої гостроти набуває питання інтенсивного розвитку систем національної вищої освіти. Результативність даного процесу у значній мірі залежить від рівня ефективності фінансування даної сфери.

Так, за експертними оцінками, завдяки удосконаленню лише однієї вищої освіти в США одержано в ХХ ст. чверть усього приросту валового національного продукту [3, 21]. Ось чому ще у 60-70-ті роки ХХ століття поступово став поширюватися погляд на освіту як на продуктивну діяльність, а на витрати на неї – як на високорентабельні інвестиції.

Дослідженням питань державного фінансування вищої освіти приділяли увагу у своїх працях такі зарубіжні та вітчизняні вчені як Х. Боуен, Т. Шульц, Р. Солоу, В. Андрущенко, В. Антошкіна, О. Грішнова, І. Каленюк, К. Корсак та інші [1;2;4].

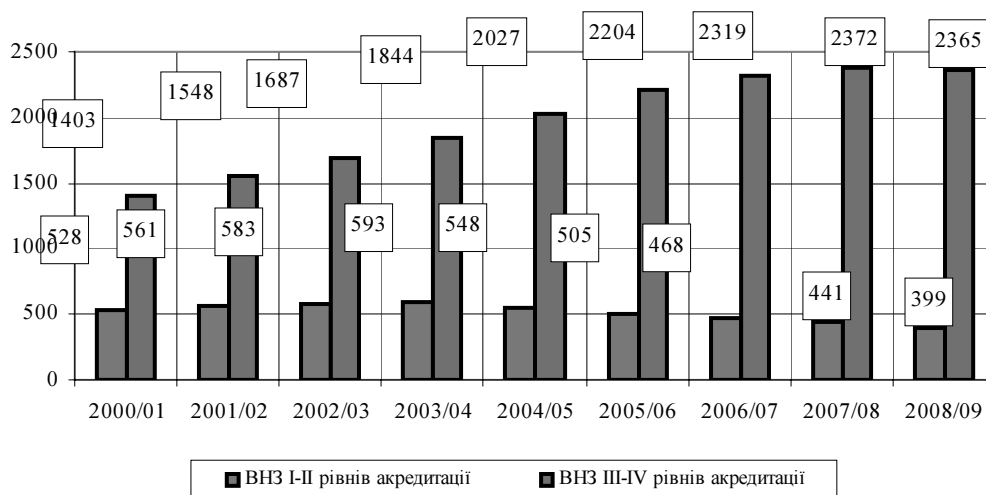
У той же час, теоретичні та методологічні засади фінансування вищої освіти в умовах ринкової економіки, зокрема, вітчизняними вченими, розглянуті недостатньо. Так, особливої уваги заслуговує питання формування в Україні такої моделі вищої школи, яка б реально забезпечувала доступ громадян до якісної вищої освіти.

Метою даної статті є вивчення сучасного стану підготовки фахівців у сфері вищої освіти та визначення основних напрямів удосконалення даного процесу.

Разом з тим, динаміка чисельності студентів вищих навчальних закладів (ВНЗ) III-IV рівнів акредитації на початок відповідних навчальних років (на відміну від ВНЗ I-II рівнів акредитації) характеризується стійкою тенденцією до збільшення (рис. 1), що свідчить про зростання попиту на отримання вищої освіти III-IV рівнів акредитації серед населення країни.

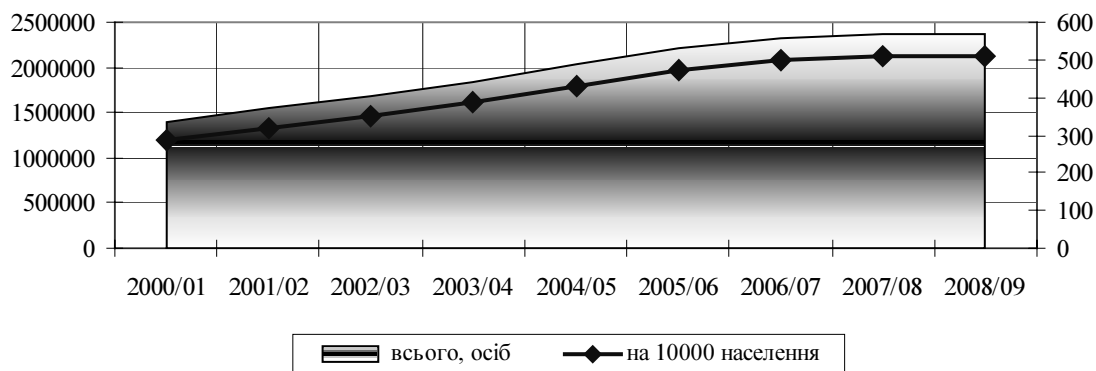
У 2008/2009 навчальному році в порівнянні з 2000/2001 роком показник чисельності студентів ВНЗ III-IV рівнів акредитації у розрахунку на 10000 населення збільшився у 1,8 рази (рис. 2.), загальна чисельність прийнятих осіб за аналогічний період зросла в 1,2 рази, а чисельність випускників ВНЗ III-IV рівнів акредитації збільшилась у 1,8 рази (рис. 3).

Найбільша кількість осіб була прийнята до ВНЗ III-IV рівнів акредитації у 2006/07 році – 507,7 тис. осіб. Разом з тим, демографічні тенденції позначилися на зменшенні чисельності прийому у наступних 2007/08 та 2008/09 роках – 491,2 та 425,2 тис. осіб відповідно. У 2008/09 році, вперше за досліджуваний період, кількість прийнятих на навчання осіб є меншою за кількість випускників, яка склала 505,2 тис. осіб.

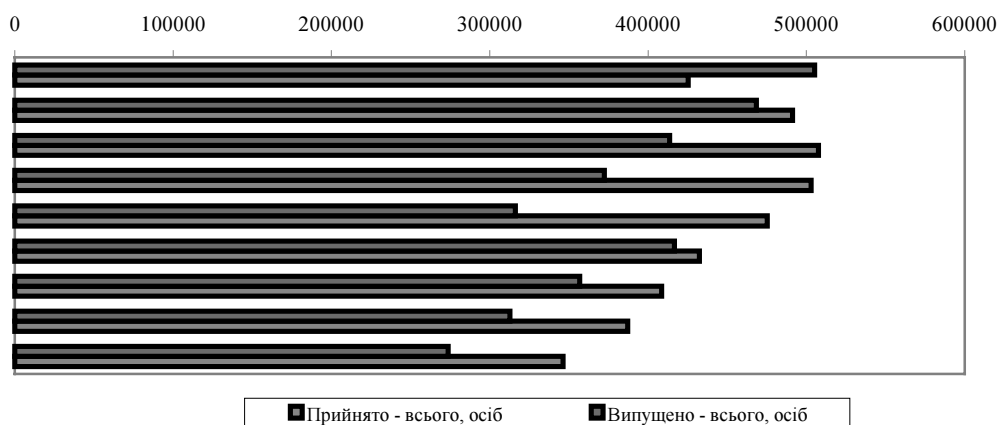
Джерело: складено за даними [5, 14].

Рисунок 1 – Динаміка чисельності студентів ВНЗ на початок навчального року у 2000-2007 рр., тис. осіб

Джерело: складено за даними [5, 14]

Рисунок 2 – Чисельність студентів ВНЗ III-IV рівнів акредитації

Джерело: складено за даними [5, 14].

Рисунок 3 – Динаміка прийому та випуску студентів ВНЗ III-IV р. а.

Слід звернути увагу, що у 2006-2007 рр. має місце перевищення чисельності прийнятих студентів до ВНЗ III-IV рівнів акредитації відносно кількості випускників повної середньої школи на 4,7 та 5,2% [5, 14; 6, 460].

Отже, зростання кількості студентів ВНЗ III-IV рівнів акредитації, до впровадження обов'язкового зовнішнього незалежного оцінювання для бажаючих вступати до ВНЗ, обумовлювалося не лише за рахунок молоді, що закінчувала повну середню школу, але й за рахунок інших категорій осіб, насамперед тих, що вже працюють, але для подальшого професійного росту потребували отримання вищої освіти, а також випускників ВНЗ I-II рівнів.

Середня чисельність студентів у розрахунку на один ВНЗ III-IV рівнів акредитації значно коливається від 11330 осіб у Сумській та 10839 осіб у Луганській обл. до 3173 осіб у Кіровоградській та 3619 у Закарпатській обл.

За показником чисельності студентів у розрахунку на 10 тисяч населення (рис. 2.27) лідерство належить також місту Києву (2173 осіб). Достатньо високими є значення вище вказаного показника у Харківській (945), Львівській (556), Одеській (547), Запорізькій (520) областях. При цьому різниця між максимальним (м. Київ) та мінімальним значенням (Закарпатська обл. – 175 осіб) становить 12,4 рази.

Згідно з табл. 2.13, збільшення чисельності студентів найбільш швидкими темпами відбувалося за такими галузями знань: соціальні науки (4,7 рази у 2006 р. порівняно з 1996 р.), культура і мистецтво (3,7 рази), освіта (3,6 рази), економіка, комерція та підприємництво (3 рази).

Отже, надзвичайно гострою у даний час є потреба у забезпеченні на державному рівні відповідності структури і обсягів підготовки фахівців потребам економічного розвитку як країни в цілому, так і регіональних ринків праці зокрема.

Іншим проблемним аспектом є те, що збільшення кількісних показників підготовки фахівців у сфері вищої освіти не завжди супроводжується підвищенням якості отриманої освіти, зокрема, відповідністю її вимогам розвитку економіки на інноваційних засадах.

Серед основних причин, які дають підстави стверджувати про недостатню якість освіти, що забезпечується вітчизняними ВНЗ, можна виділити такі:

- низький рівень фінансування освітньої сфери державою, що, в свою чергу, призводить до зростання обсягів підготовки фахівців на комерційній основі, низького рівня оплати праці науково-педагогічних працівників, застарівання та неможливості оновлення матеріальної бази ВНЗ;
- недостатньо ефективного використання кадрового потенціалу закладів освіти;
- низький рівень використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій тощо.

Упродовж 2002-2007 рр. частка державних видатків на фінансування дошкільної та професійно-технічної освіти залишається на порівняно стабільному рівні. Разом з тим, за аналогічний період частка державних витрат на фінансування вищої освіти у % до загальних видатків знизилася з 6,9% до 5,7% [5, 6].

Так, суттєво збільшився ступінь зносу основних засобів освіти – від 40,5 у 2000 р. до 57,4% у 2007 р., а вартість уведених в дію нових основних засобів зростає досить повільними темпами. У 2007 р. в сфері освіти було введено в дію нових основних засобів вартістю 2168 млн. грн., що складало близько 2% від загальної вартості засобів, уведених в Україні в цілому.

Досить низьким є рівень оплати праці працівників сфери освіти. Так, якщо у 1995 р. середня номінальна заробітна плата у сфері освіти складала 97,3% від середнього рівня в економіці країни, то у 2007 р. – 78,5%. При цьому середньомісячна

заробітна плата у сфері освіти у 2007 р. була у 2,6 рази меншою, ніж у фінансовій діяльності, у 1,7 рази нижчою, ніж у державному управлінні, та у 1,5 рази меншою, ніж у промисловості [6, с. 408].

Про якість діяльності закладів вищої освіти значною мірою свідчить частка працівників, що мають наукові ступені та вчені звання у структурі викладацького складу.

Так, у 2007 році у ВНЗ III-IV рівнів акредитації 39,11% усіх працюючих становили кандидати наук та 7,67% – доктори наук.

При цьому у розрахунку на 100 студентів чисельність кандидатів та докторів наук за регіонами у 2007 р. не перевищує 2-4 особи, а загальної чисельності викладачів – 5-9 осіб.

В цілому, актуальність поліпшення якісних характеристик підготовки кадрів у сфері вищої освіти свідчать про необхідність підвищення рівня якості підготовки фахівців, підвищення рівня матеріального забезпечення ВНЗ та рівня оплати праці професорсько-викладацького складу, а також впровадження сучасних педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес.

Поряд з цим, нова державна політика в галузі вищої освіти повинна комплексно враховувати як галузеві, так і регіональні аспекти розвитку системи професійної освіти. При цьому, розвиток вищої освіти в регіонах не має бути винятковою справою Міністерства освіти і науки та безпосередньо ВНЗ, а стати полем багатогранної партнерської взаємодії державних органів управління з органами місцевого самоврядування, представниками роботодавців та найманих працівників, а також іншими громадськими об'єднаннями.

Список літератури

1. Антошкіна Л.І. Економіка вищої освіти: тенденції та перспективи реформування / Антошкіна Л.І. – К.: Видавничий дім „Корпорація”, 2005. – 368 с.
2. Грیشнова О.А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки / Грیشнова О.А. - К.: Т-во „Знання”, КОО, 2001.- 254 с.
3. Данилишин Б. Інноваційна модель економічного розвитку: роль вищої освіти / Б. Данилишин, В.Куценко // Вісник НАН України. – № 9. – 2005. – С. 26-35.
4. Корсак К.В. Вартість вищої освіти. Проблеми визначення і шляхи здешевлення // Персонал.-1999.- № 5.- С. 60-99.
5. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2008/2009 навчального року: Статистичний бюлетень // Державний комітет статистики України. – К., 2009. – 212 с.
6. Статистичний щорічник України за 2007 рік [Електронний ресурс] /Держ. ком. статистики України; ред. О. Г. Осауленко. – К. : CD-вид-во „Інфодиск”, 2008.

А. Суркова

Состояние и направления усовершенствования подготовки кадров с высшим образованием

В статье рассмотрены основные аспекты современного состояния подготовки специалистов с высшим образованием. Обосновано принципиальные направления усовершенствования процесса подготовки кадров в сфере высшего образования.

Н. Surkova

The state and ways of modernization for preparing the personnel with high education

The basic aspects of the modern graduate studying state in the field of higher education are considered. The principal ways of studying process modernization in the field of higher education are argued.

Одержано 16.03.10